

Inwentarz dóbr Bartodzieje z 1842 roku

Wstęp

Podradomska wieś Bartodzieje należy do starszych w regionie¹. Pierwsza wzmianka o miejscowości Bercogei pochodzi z 1191 r. i dotyczy przyznania z niej dziesięciny kolegiacie sandomierskiej przez Kazimierza Sprawiedliwego². W 1260 r. występuje nazwa *de Bartodzef*. Niemal współczesną formę *Barthodzeye* podaje Długosz (1470 - 1480⁴). Nazwa wsi związana jest z jej pierwotnym, służebnym charakterem. Założyli ją bartnicy — bartodzieje. Leśne barcie były ich dziedziczną własnością, posiadali przywilej wolnego wstępu do lasu i korzystania z jego zasobów, w zamian składali daninę w miodzie, tzw. bartne do grodu kasztelańskiego w Radomiu⁵.

Pierwszymi znanym właścicielem Bartodziej był Jan Głowacz, dziedziczący Głowaczów oraz liczne dobra, w tym Leżanice⁶. W 1419 r. część wsi zakupił Jan Droboth herbu Doliwa, brat starosty radomskiego Dobrogosta⁷. Pozostała część Bartodziej nadal dziedziczona była przez potomków Głowacza, w 1485 r. współdziedzicem wsi był Hieronim syn Sędziwoja⁸. Mimo silnych związków ze szlachtą mazowiecką rozlokowaną na Zapilczu i dalej na północ w ziemi czerskiej, Bartodzieje weszły w skład powiatu radomskiego, wówczas jednego z 9 w województwie sandomierskim.

W 2. poł. XV w. w Bartodziejach dziedziczyli Doliwcykowie, Mikołaj i Jan⁹. W 1508 r. wieś należała do Stanisława i Anny Bartodziejskich, którzy płacili 17 gr. czynszu¹⁰. Lustracja województwa sandomierskiego z lat 1564 — 1565 wymienia Bartodzieje (Barthodzieie) jako jedną z 10 szlacheckich wsi wchodzących

¹ W Polsce jest 7 miejscowości o tej nazwie. W województwie mazowieckim oprócz Bartodziej Radomskich, zwanych w przeszłości Szlacheckimi, występują w powiecie zwoleńskim (gmina Teczów), grójeckim (gmina Belsk Duży) i pułtuskim (gmina Obryte), w województwie dolnośląskim, w powiecie górowskim (gmina Niechlów), w Wielkopolsce, w powiecie i gminie Wągrowiec i w województwie łódzkim w powiecie radomszczańskim (gmina Mastowice). Wyróżnia się dla nich trzy formy dopełniacza: Bartodziej, Bartodziei i Battodziejów. *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*, t. 1, Warszawa 1980, s. 51 - 52.

² *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. 1, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1986, s. 5.

³ *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, t. 1, Kraków 1874, s. 79.

⁴ J. Długosz, *Liber beneficiorum* t. 3, Kraków 1864, s. 334.

⁵ K. Potkański, *Puszcza Radomska*, Radom 1997, s. 30, 34.

⁶ Jan Głowacz - dziedzic Leżanic, starosta ryczywołski 1419, kasztelan santocki 1423 - 1432, marszałek księcia Bolesława na Czersku 1492 — 1434, wojewoda czerski czyli mazowiecki 1435. A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 14, Warszawa s.211 i n.

⁷ *Ibidem*, t. 1, s. 119.

⁸ *Ibidem*, t. 14, s.211 i n.

⁹ J. Długosz, *Liber beneficiorum* t. 3, s. 303.

¹⁰ A. Pawiriski, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno statystycznym*, *Małopolska*, t. 3, Warszawa 1886, s. 471, - *Źródła Dziejowe*, t. 13.

w skład parafii Goryń (Górny). Bartodzieje miały wówczas dwóch właścicieli: 2 łany należały do rodziny Drobothów (Dobrutów, Dobrogostów), a 3 do Bernatów. Z całej wsi płacono 10 gr. podatku podymnego. Dla porównania z Gorynia 11 gr, a z Bierwiec 10 gr.¹¹ Odział wsi potwierdza rejestr podatków powiatu radomskiego z 1569 r. Część wsi należała do Jana Drobotha (2 łany), a część do Jana Bartodziejskiego herbu Łabędź (2,5 łana).¹² Tym samym herbem posługiwali się Duninowie Bartodziejscy, rodzina władająca Bartodziejami w 2. poł. XVII w. Po nich dziedziczyli Baranowscy herbu Ostoja¹³. Na początku XVIII w. wieś należała do Piotra Boglewskiego, herbu Jelita, właściciela Gorynia. W latach 1724 i 1726 część dóbr Bartodzieje zakupili od niego Szymanowscy. Oddzielnie Boglewski pozbył się poddanych z Bartodziej, sprzedając ich w 1725 r. Stanisławowi Bogatce¹⁴.

W 1738 r. wieś jako część dóbr goryńskich była posagiem Marianny Zielińskiej, która wyszła za mąż za Józefa Pułaskiego¹⁵. Po nim dziedziczył syn Antoni¹⁶. W Bartodziejach zamieszkała Katarzyna, siostra Antoniego Pułaskiego, która w 1761 r. poślubiła Józefa Krzywickiego¹⁷ z Bierwiec.

W 1776 r. Bartodzieje liczyły 17 domów¹⁸. Dwóch właścicieli w dobrach Bartodzieje wymienia spis dochodów majątków w powiecie radomskim z 1789 r. Większa część była własnością Antoniego Pułaskiego. Dobra te przynosiły 796,20 złp. czystego dochodu rocznie. Reszta majątku należąca do Cichockiego, dzierżawiona była przez Tomasza Pomianowskiego i przynosiła odpowiednio 278,9 złp.¹⁹ Wieś liczyła ogółem 18 dymów, w tym 14 sepnych, czyli gruntowych i 4 dymy dworskie²⁰. W 1792 r. część Bartodziej dziedziczona przez Cichockich została kupiona przez Józefa Krzywickiego. Majątek dziedziczyli synowie Józefa, najpierw Ignacy²¹, a po nim, w 1825 r. Stanisław.

Pod koniec 1830 r. Bartodzieje nabył mieszkaniec Warszawy Wawrzyniec Mikulski. Majątek przejął dopiero w 1832 r. kiedy skończył się okres dzierżawy

¹¹ *Lustracja województwa sandomierskiego 1564 — 1565*, wyd. W. Ochmański, Wrocław 1963, s.188.

¹² A. Pawiński, op.cit., s. 303. Do Bartodziejskich herbu Łabędź należeli także: Jan, zamieszkały w ziemi czerskiej, żonaty 1740 r. z Marianną z Wysockich; Anna, żona Mikołaja Płużańskiego 1763 r. i jej siostra Marianna, żona Kazimierza Łędzkiego. Andrzej i Franciszek Duninowie Bartodziejscy podpisali z województwem sandomierskim elekcję Augusta II. Józef, Feliks i Romuald Duninowie Bartodziejscy zmarli w Radomiu w latach 1866 - 1875, także pochowani. A. Boniecki, op.cit. s. 17.

¹³ F. Siarczyński, *Opis powiatu radomskiego*, Warszawa 1847, s. 22.

¹⁴ Piotr Władysław Boglewski - cześnik czerski 1685, stolnik czerski 1698, dziedzic Gorynia 1721, starosta kumarnowski 1724 r. A. Boniecki; op.cit., t. 1, s. 336.

¹⁵ *Polski Słownik Biograficzny*, (PSB) t. 29, Wrocław 1986, s. 381 (W. Szczygielski).

¹⁶ Antoni Pułaski (1747 - 1813) brat słynnego Kazimierza, starosta czereśnieński, uczestnik konfederacji barskiej i targowickiej, poseł na sejm w 1776 i 1778 r. Po upadku Rzeczypospolitej osiadł na Wołyniu. PSB, t. 29, s. 366 - 371 (W. Szczygielski).

¹⁷ Józef Krzywicki, w latach 1777 - 1793 komisarz cywilno-wojskowy powiatu radomskiego.

¹⁸ F. Siarczyński; op.cit., s. 227.

¹⁹ *Protokół ofiary dziesiątego i dwudziestego grosza powiatu radomskiego z 1789 roku*, wyd. Z. Guldon i S. Zieliński, w: *Radom i region radomski w dobie szlacheckiej Rzeczypospolitej*, t. 2, pod red. Z. Guldona i S. Zielińskiego, Radom 1996, s. 234.

²⁰ *Taryfa dymów powiatu radomskiego z 1789 roku*, wyd. D. Kupisz, S. Piątkowski, w: *Z dziejów Administracji w Małopolsce w XVI-XX wieku*, pod red. D. Kupisza, Radom 2003, s. 124.

²¹ Ignacy Krzywicki (1773 - 1824), w 1806 r. sporządził testament, zapisując Bartodzieje swojemu bratu Stanisławowi.

wy wsi przez Trępczyńskiego, sprowadzonego do Bartodziej przez Krzywickich²². W 1837 r. Mikulski sprzedał bartodziejskie dobra Janowi Kuszewskiemu²³. W tym samym roku majątek po ojcu przejął Ludwik Kuszewski i włądał nim do 1842 r²⁴. Po nim prawa do majątku nabyła żona Antonina z Bilskich, z pierwszego małżeństwa Radoińska. Prawo do Bartodziej ros'ciła sobie również siostra Ludwika Kuszewskiego, Wiktoria, dziedziczająca wraz z mężem Jakubem Wereszczyńskim majątek Kosów. Po licytacji w 1844 r Bartodzieje nabył Andrzej Deskur²⁵, właściciel sąsiedniego Gorynia²⁶. W 1846 r. Bartodzieje przypadły Stanisławowi Deskurowi, bratankowi Andrzeja, synowi Józefa. W faktyczne posiadanie odziedziczonych dóbr Stanisław Deskur wszedł w grudniu 1851 r. i podobnie jak poprzedni właściciel nie mieszkał w nich, lecz oddawał w dzierżawę.

W 1861 r. wieś zmieniła właściciela. Po 26 latach dziedzictwo Deskurów przeszło w ręce rodu Gordonów²⁷. Za kwotę 134 250 rs. majątek nabyli małżonkowie Karol de Huntley Gordon i Laura z Sołtyków, córka kasztelana Franciszka Sołtyka. W 1883 r. spadkobiercy Karola Gordona sprzedali Bartodzieje Zenonowi Jakackiemu. W trzy lata później wieś stała się własnością Marii Strojnowskiej, która w 1897 r. sprzedała ją Bolesławowi i Marii Maleszewskim²⁸.

W 1912 r. Bartodzieje odziedziczył Bolesław Janowski²⁹, syn Józefa i Idalii z Chorbkowskich³⁰, siostry Marii Maleszewskiej. Na początku lat 20. ubiegłego wieku w posiadaniu Janowskich było ponad 300 ha. Brak opłacalności produkcji rolniczej przy narastającym zadłużeniu majątku spowodował konieczność jego częściowych parcelacji. Nabywcami dworskiej ziemi byli chłopi z Bartodziej i koloniści z zewnątrz, a także liczni wierzyciele Janowskich. W 1939 r. gospodarstwo liczyło już tylko kilkadziesiąt hektarów. W okresie II wojny światowej Janowskich wysiedlono, a dwór stał się ośrodkiem zarządzanego przez Niemców majątku „Wehrmachtsgute Bartodzieje”. W 1945 r. mieszkańcy dworu powrócili do Bartodziej. Majątek z uwagi na wielkość nie podlegał reformie rolnej. Przez kolejne dziesięć-

²² Adam Trępczyński, pochodzący z Lasek w województwie mazowieckim, pozostał dzierżawcą Bartodziej, co potwierdza wpis w księgach parafii Lisów z marca 1832 r., dotyczący chrztu jego córki Teofilii. Archiwum Państwowe w Radomiu (APR). Akta USC parafii rzym. - kar. Lisów, zespół 145/0.

²³ Jan Kuszewski (1755 - 1837), referent króla Stanisława Augusta, kawaler Orderu Sw. Stanisława.

²⁴ Ludwik Kuszewski (1794 - 1842), właściciel majątku Bartodzieje, dzierżawca dóbr rządowych Kobylany.

²⁵ Andrzej Deskur (1776 - 1850), jeden z największych posiadaczy ziemskich w guberni radomskiej w latach 50. XIX w. Oprócz Gorynia i Bartodziej należały do niego Smogorzów, Zabianka, Pająków, 2 domy w Radomiu oraz dobra w guberni wołyńskiej i województwie kijowskim. Odbił kampanie 1792 i 1794 r., brał udział w kampaniach napoleońskich. Deskurowie wywodzili się od francuskiego szlachcica Jan Piotra de Descours, który przybył do Polski w początkach XVIII w. (Zob. A. Szymanek, *Testament Andrzeja Deskura z 1864 r.*, „Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego”, t. 32, 1997, z. 1/2, s. 114-131).

²⁶ W latach 50. XIX w. w skład dóbr ziemskich Goryń wchodził folwark ze wsią Goryni, wieś Wierzchowiny i Brudek, młyn wodny Ossów, osady leśne Janki i Szpaczki, 5 karczem wiejskich i przyległe lasy. Andrzej i Helena Deskurowie nabyli te dobra w 1826 r. Poprzednimi właścicielami Gorynia byli Pułascy. Zob. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 7, Lipsk 1841, s. 123. APR. Hipoteka Powiatowa Radomska (HPR), sygn. 292, (księga wieczysta dóbr Goryń), s. 41-46.

²⁷ Gordonowie, herbu Bydant, pochodzą z Szkocji, używali tyrułu margrabiego i pochodzili z jednego z najprzedniejszych rodów Anglii, w Polsce od połowy XV w. A Boniecki, op.cit., t. 6, s. 238.

²⁸ Bolesław Maleszewski (1844- 1912), w latach 1897- 1912 właściciel majątku Bartodzieje, absolwent Aleksandrowskiego Korpusu Kadetów, magister nauk matematyczno-fizycznych, od 1892 r. członek komitetu uczonego ministerstwa skarbu, od 1897 r. dyrektor kancelarii kredytowej, senator.

²⁹ Bolesław Janowski (1883 - 1969), od 1912 r. właściciel majątku Bartodzieje, absolwent Akademii Rolniczej w Taborze na Słowacji, rolnik, działacz społeczny, organizator spółki wodnej w Radomiu, straży pożarnej w Bartodziejach, właściciel pierwszego na tym terenie sklepu należącego do ziemiaństwa.

³⁰ Idalia Ghorbkowska (1846 - 1936), córka Wincentego i Kamili z Rogowskich.

cioclecia Janowscy gospodarowali na jego resztkach. W latach 60. zmarł Bolesław, w 1984 r. jego syn Józef³¹. Gospodarstwo przejął Tadeusz³² — syn Józefa, który w 1980 r. ożenił się z Anną Hauke³³. W 1987 r. Janowscy sprzedali dwór w Bartodziejach i wyemigrowali do Szwecji.

Obecni właściciele majątku, polsko-szwedzkie małżeństwo Krystyna Gancarczyk i Stig Hjort, po kilku latach pobytu w Bartodziejach opuścili Polskę i przebywają w Szwecji. Dwór pozostawiony bez nadzoru ulega systematycznej dewastacji, podpalony w listopadzie 2003 r. jest w stanie ruiny.

Sporo światła na stan Bartodziej rzuca zachowany inwentarz majątkowy, sporządzony po śmierci ich właściciela Ludwika Kuszewskiego w 1842 roku³⁴. Publikujemy z niego trzy rozdziały: inwentarz (w części), należitości i długi. Szczególnie ten ostatni rozdział jest charakterystyczny dla gospodarki, kontraktów handlowych i towarzyskich właściciela. Sprawy te są dotąd mało podejmowane w badaniach przeszłości dworów polskich. W publikacji źródła zastosowano się do zasad obowiązującej instrukcji wydawniczej dla źródeł nowożytnych oraz uwzględniono dotychczasową praktykę edytorską.

Inwentarz masy spadkowej Ludwika Kuszewskiego właściciela dóbr Bartodzieje zmarłego 6 czerwca 1842 r.

Działo się to we wsi Bartodzieje w powiecie radomskim, guberni sandomierskiej, we dworze pod numerem pierwszym położonej, a mianowicie w miejscu zamieszkania i zgonu niegdy Ludwika Kuszewskiego, w poniedziałek dnia 27 lipca 1842 roku, o godzinie ósmej z rana. Przed Michałem Nalepińskim, rejentem kancelarii ziemiańskiej guberni sandomierskiej, w mieście Radomiu zamieszkałym, osobiście obecni:

1. W. Antonina z Bilskich, pierwszego ślubu Radolińska, powtórnego po niegdy Ludwiku Kuszewskim pozostała wdowa we wsi Bartodzieje powiecie radomskim.
2. W. Wiktoria z Kuszewskich Wereszczyńska, Jakuba Wereszczyńskiego obywatela tutejszokrajowego małżonka, w asystencji i za wyrażonym upoważnieniem czyniąca wspólnie z nim, we wsi Kosowie powiecie radomskim mieszkający i zamieszkanie prawne obierający.

³¹ Józef Janowski (1910 - 1984), syn Bolesława i Marii z Żółkowskich, właściciel majątku Bartodzieje, ur. w Chrusznie w powiecie siedleckim, prawnik, brał udział w kampanii wrześniowej, w okresie okupacji działał w konspiracji. W 1945 r. powrócił do Bartodziej, przez kolejne lata zajmował się ogrodnictwem i prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

³² Tadeusz Janowski (ur. 1949 r.), mgr inż. ogrodnictwa, do 1987 r. prowadził gospodarstwo ogrodnicze w Bartodziejach, społecznik, działacz organizacji spółdzielczych.

³³ Anna Hauke (ur. 1951 r.), córka Maurycego Hauke-Bosaka i Teresy Mineyko, w 1958 r. wraz z rodzicami wyjechała do Szwecji, w 1976 wróciła do Polski. W 1980 r. wyszła za mąż za Tadeusza Janowskiego. <http://home.interlog.com/~mineykok/popolsku.html>. Por. S. Majchrowski, *Rodzina Hauke*, Warszawa 1972, s. 309.

³⁴ APR, Akta notariusza radomskiego Michała Nalepińskiego z lat 1841 - 1843.

Wszyscy stawiający, podpisanemu rejentowi z osób i zdolności działania znani, wyraźnie oświadczyli, że w dniu 6 czerwca roku bieżącego zszedł z tego świata niegdy Ludwik Kuszewski, dziedzic dóbr Bartodziej z przyległościami oraz dzierżawca dóbr rządowych Kobylany z powiatu radomskiego, zapisawszy dwoma testamentami, pierwszym we wsi Kobylany w dniu 29 listopada 1837, drugim w Warszawie dnia 15 października 1841 roku, własnoręcznie zdziałanymi, cały owóż majątek obecnej teraz wdowie Antoninie z Bilskich Kuszewskiej z pozostawieniem, prawem oznaczonym części dla matki swojej Marianny z Witofów Kuszewskiej, wdowy — drugim zaś testamentem przeznaczył tytułem szczególnego legatu dla wychowawcy swojej Emilii Pastuszek sumę złotych polskich dziewięć tysięcy, czyli rs. 1500 za jej dojściem do pełnoletniości dopłacić się mającą. Gdy następnie Marianna z Witofów referendarzowa Kuszewska wdowa w dniu 25 lipca roku bieżącego zesza z tego świata, córka jej, obecna teraz Wiktoria z Kuszewskich Wereszczyńska, przypadającą swojej matki z tej pozostałości częśćkę odziedziczyła — dla oznaczenia części schedy ze spadku po niegdy Ludwiku Kuszewskim oraz dla zadośćuczynienia obowiązującemu prawu wszyscy stawiający żądają mieć z tej pozostałości spisany Inwentarz, w tym celu wezwali podpisanego rejenta i przedstawili na biegłego do szacowania przedmiotu pozostałości Jakuba Silwerskiego obywatela, tutejszokrajowego w mieście Radomiu zamieszkałego, który oświadczył gotowość przyjęcia tego obowiązku, wskutek czego podpisany rejent prawem przepisana przysięgę od niego następującą rotę: „Jako wszystkie przedmioty pozostałość niegdy Ludwika Kuszewskiego stanowiące przez podpisaną i stawiającą teraz wdowę Antoninę Kuszewską mi przedstawione rzetelnie i sumiennie podług znajomości mojej taksować będę”, obrządkiem katolickim odebrał, a skutku tego następujący na tej pozostałości niegdy Ludwika Kuszewskiego przez Antoninę z Bilskich Kuszewską wdowę przedstawiającej wraz z taksą przez biegłego zadyktowaną spuścił.

Inwentarz

Tytuł IX w Dobrach Nieruchomych

1. Podług aktu [...] niegdy Ludwik Kuszewski nabył od sióstr swoich Izabelli Kuszewskiej i Wiktorii Wereszczyńskiej dobra Bartodziej³⁵

³⁵ Lustracja z lat 40. XIX w. tak opisuje Bartodzieję: Wieś leży w powiecie i okręgu Radomskim, w guberni sandomierskiej, w parafii Lisów; graniczy na południu z wsią prywatną Owadowem i Jastrzębią, na wschód z Wolą Goryrską, na zachód ze wsią Lisów, na północ z Bierwcami i Goryniem. Do Radomia mil dwie i pół, do Białobrzegów mil dwie i tyleż do Głowaczowa. Grunta ma żytnie II klasy, łąki nad rzeką „Braną” położone. Według rozmiaru w roku 1817 dopełnionego rozległość wsi wynosi włók 57 morgów 10 prętów 274. Mieści w sobie budowlę, a mianowicie dwór murowany obszerny, w niektórych szczegółach jeszcze niedokończony, oficynę murowaną, tolwerk drewniany, czworaki drewniane dla służących i gorzelnię. Wartość budowli szacowana przez biegłych na 29 594 złp. (442 60 rs.). We wsi jest gospodarzy ciągłych 1 1 odrabiających tygodniowo po dni ciągłych 3 i pieszych dni 1. Gospodarzy pieszych jest 5, odrabiających tygodniowo po pięć 5 dni. Komorników jest 6 i czynszownik 1. Kapłonów rocznie oddają 2 i jaj 10. Wysiewy: żyta: 50 korcy; pszenicy: 4 korce; jęczmienia: 10 korcy; owsa: 60 korcy; grochu: 3 korce; kartofli w ugorze: 100 korcy. Zbiór siana najwyżej 70 fur sześciocetnarowych. Co do lasu na opał starcza. APR. HPR. (księga wieczysta dóbr Bartodziej).

z przyległościami w powiecie radomskim, guberni sandomierskiej położone za sumę złp. 91 000, czyli rubli srebrnych trzynaście tysięcy sześćset pięćdziesiąt

13 650

2. W tym miejscu obecna Wiktoria Wereszczyńska żąda mieć umieszczone materiały do nowo budującego się domu w Bartodziejach, na co Antonina Kuszewska odpowiedziała, iż materiały te po większej części są jeszcze cudzą własnością, bo wszystkie kamienie są jeszcze nie zapłacone i na to posiada dowody, inne zaś, o ile są zapłacone, będą z domem związane, stanowiąc część nieruchomości razem z dobrami oszacowanej, o ile zaś przez wybudowanie nowego domu mieszkalnego wyższy szacunek dóbr Bartodziej uznać by należało, o tyle znowu szacunek ten przez sprzedaż lasu jeszcze przez niegdy Ludwika Kuszewskiego za sumę rubli srebrnych tysiąc sześćset pięćdziesiąt zmniejszony powinien, w rezultacie pozostanie takim, za jaki dobra te podług powyższej wzmianki zostały kupione. Że jednak dzisiaj jeszcze do dokończenia domu mieszkalnego wiele artykułów jest potrzebnych, bo oprócz wykończonej zupełnie jednej oficyny, podłogi w czterech pokojach i dwóch sionkach, istniejących drzwi w całym mieszkaniu, okien w czterech pokojach z zawiasami, a w reszcie tylko gwoździami przykutych, murów i dachu, zresztą do wewnętrznego wykończenia innych przedmiotów brakuje, które dzisiaj zakupić by wypadało, z tego względu zmniejsza się tu otaksowanie do żądania W. Wereszczyńskiej istniejące teraz, a jeszcze nieosadzone dwieście sztuk posadzki, rachując jedną po kopiejek trzydzieści, razem rubli sześćdziesiąt.

60

Suma tytułu IX wynosi:

13 710

Tytuł X w aktywach, czyli należnościach

1. Za spaloną w dobrach Bartodzieje i już odbudowaną chałupę, przyznana z towarzystwa ogniowego należność w kwocie złotych pięćset, czyli rubli srebrnych siedemdziesiąt pięć
2. Należy się także od Bogusława Kłobukowskiego za garniec miedziany ilości mniej więcej złotych trzysta, czyli rubli srebrnych czterdzieści pięć.
3. Ponieważ z dniem śmieci spadkodawcy żadnych remanentów w zbożu, sianie, wódce i tym podobnych zapasach nie pozostało, a należności za wełnę już przy gotowości umieszczono, teraz tylko przypomniano przez obecną wdowę W Antonię Kuszewską za sprzedaną wełnę

75

45

jagنیęą zapisuje się ilość złp. 118, czyli rs. siedemnaście kopiejek osiemdziesiąt.

17,80

4. Jakkolwiek obecna wdowa Antonina Kuszewska w trzech czwartych częściach spadkobierczyni po niegdy mężu swoim Ludwiku Kuszewskim, a zatem najwięcej interesowana pod względem wykazania znacznej ilości należności masy, nie domaga się bynajmniej podawania do niniejszego inwentarza należności za wybrane przez matkę jej męża, niegdy Mariannę z Witofów Kuszewską wdowę, zboże i wszelkie produkta do jej i ludzi jej utrzymania potrzebne, przecież gdy dla porządku rachunku i potrąceń Wiktorii Wereszczyńska koniecznie umieszczenia tej należności w niniejszym inwentarzu żąda, sama też produkta podając wraz z ceną ich targową z miasta Radomia w przecięciu uważaną, przeto z podania Wiktorii Wereszczyńskiej zapisuje się tu wybrane przez niegdy Mariannę z Witofów Kuszewską z majątku niegdy Ludwika Kuszewskiego, jej syna, a mianowicie z dzierżawionych przez niego dóbr Kobylany od dnia 10 sierpnia 1840 roku do dnia 3 maja roku bieżącego następujące produkta, jako to:

- a) osiem korcy żyta — rachując jeden korzec po rubli dwa kopiejek siedemdziesiąt - za rubli srebrnych dwadzieścia jeden kopiejek sześćdziesiąt,
- b) jeden korzec pszenicy za rubli cztery kopiejek pięć,
- c) półósma korca jęczmienia, rachując korzec po rubli dwa kopiejek dziesięć, razem rubli piętnaście kopiejek siedemdziesiąt,
- d) pięćdziesiąt trzy korce i dwadzieścia jeden garcy owsa, licząc korzec po rublu jednym kopiejek trzydzieści pięć, za rubli siedemdziesiąt dwa kopiejek trzydzieści,
- e) dwadzieścia dziewięć garcy grochu za rubli dwa kopiejek czterdzieści,
- f) trzydzieści korcy garcy ósm kartofli, licząc korzec po kopiejek siedemdziesiąt pięć, za rubli dwadzieścia dwa kopiejek siedemdziesiąt pięć, a półósma korca kartofli drobnych, licząc korzec po kopiejek pięćdziesiąt, za rubli trzy kopiejek siedemdziesiąt pięć,
- g) cztery korce garcy dwa pośladu pszennego, licząc korzec po półtora rubla, za rubli pięć kopiejek dziesięć,
- h) dwadzieścia siedem garcy pośladu jęczmiennego za kopiejek siedemdziesiąt i pięćdziesiąt trzy cetnary siana, cetnar po kopiejek trzydzieści osiem i pół, za rubli dziewiętnaście kopiejek siedemdziesiąt dwie i pół, w ogóle więc wszystkie produkta za rubli sto sześćdziesiąt dziewięć kopiejek dwie.

Suma tytułu X wynosi:

169,20

306,82

Tytuł XI w pasywach, czyli długach masę ciążących

1. Dług Towarzystwu Kredytowemu z dóbr Bartodzieje należący się i na nich zahipotekowany, po potrąceniu części umorzony, wynosi rzeczywiście ilości rubli srebrnych dwa tysiące sześćset trzydzieści kopiejek cztery.
2 630,40
2. Zabezpieczona w wykazie hipotecznym dóbr Bartodzieje dla Franciszka Rutkowskiego w miesiącu lutym roku przyszłego 1843 wypłacalna suma rubli srebrnych tysiąc pięćset.
1 500
3. Z sumą hipotecznie na dobrach Bartodzieje zabezpieczonych wprost na rzecz Wiktorii Wereszczyńskiej oraz z sukcesji po niej siostrze Izabeli Kuszewskiej tudzież po matce Mariannie z Witofów Kuszewskiej po synu swoim niegdy Ludwiku Kuszewskim biorącej podają: Wiktoria Wereszczyńska przypadającą dla siebie ilość złotych polskich dwadzieścia sześć tysięcy trzysta czterdzieści trzy groszy dwadzieścia dwa i pół. Z tytułu zaś należytości jej matce od niegdy Ludwika Kuszewskiego przypadających, to jest pożyczone wprost jako też zaliczone przez matkę na dobro jego, a prócz tych zaległy, a nie wypłacony od niego matce należny procent i nareszcie za wzięte przez niegdy Ludwika Kuszewskiego różne przedmioty, rozmaite dla niego poczynione wydatki i tym podobne z masy teraz opisanej należące się i w każdym razie udowodnić się mogące, teraz przez Wiktorię Wereszczyńska podawane w ilości złotych polskich pięć tysięcy sześćset osiemdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia osiem, to jest razem złotych trzydzieści trzy tysiące trzynaście groszy dwadzieścia dwa i pół, czyli rubli srebrnych cztery tysiące dziewięćset pięćdziesiąt dwa kopiejek pięć i jedna czwarta.
4 952,5¹/₄
4. Z kosztów uprzywilejowanych podają tetaz stawiający zapłatę lekarzy za ostatnie wizyty i obecność przy sekcji rubli dwadzieścia dwa kopiejek pięćdziesiąt.
22,50
5. Niezapłacona, a należąca się za lekarstwa do apteki Karola Hoppena w Radomiu kwota rubli srebrnych siedemnaście kopiejek siedemnaście.
17,17
6. Za lekarstwa od apteki Stanisława Kwaśniewskiego w Radomiu rubli pięć kopiejek sześćdziesiąt dwa.
5,62
7. Koszta pogrzebu niegdy Ludwika Kuszewskiego, mianowicie: wymurowanie grobu, trumny, blachy, obicie do trumny, duchowieństwu

za fatygę i nabożeństwo, usługę kościelną i tym podobne wydatki rubli srebrnych sto czterdzieści osiem kopiejek osiem.

148,8

8. Koszta sprawienia żałoby dla pozostałej wdowy i wychowawicy rubli srebrnych dziewięćdziesiąt.

90

9. ZaJęte należności majstrom i wyrobnikom oraz zasługi służącym po dzień świętego Jana Chrzciciela roku bieżącego obrachowane po większej części tylko w resztujących ilościach należące się, mianowicie: stolarzowi Augustynowi Zielińskiemu przy budowie dworu w Bartodziejach pracującemu reszta w ilości — złotych sto siedemdziesiąt cztery groszy sześć,
ogrodnikowi Weberowi również reszta w ilości — złotych pięćset trzy groszy piętnaście,
owczarzowi Szygnanickiemu - złotych pięćset jeden groszy piętnaście,
gajowemu Kacprowi Kozłowskiemu — złotych sto dwadzieścia,
karbowemu Józefowi Ziębie - złotych dwieście czterdzieści trzy groszy jedenaście,
gospodyni Saławickiej - złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście,
parobkowi gorzelnianemu Andrzejowi Gorgulowi - złotych trzydzieści sześć groszy trzy,
drugiemu takiemu parobkowi Pawłowi Łykowi - złotych dwadzieścia pięć,
pokojówce Mariannie - złotych trzydzieści trzy,
dziewce Mariannie — złotych jedenaście,
dziewce Józefowej Warmiakowej — złotych czterdzieści jeden, groszy piętnaście,
fornalowi Wawrzeńcowi - złotych szesnaście groszy dziewięć,
Stanisławowi Fraczkowi - złotych dziewiętnaście groszy szesnaście,
Rochowi Olczakowi - złotych trzydzieści dwa,
Feliksowi Banachowi — złotych trzydzieści groszy piętnaście,
Alojzowi Banachowi — złotych trzydzieści jeden groszy dziewięć,
Pawłowi Kulawemu - złotych osiemnaście groszy dziewięć,
Andrzejowi Gancowi — złotych dwanaście groszy osiem.
Razem więc złotych tysiąc osiemset siedemdziesiąt jeden groszy dwadzieścia osiem, czyli rubli srebrnych dwieście osiemdziesiąt kopiejek siedemdziesiąt dziewięć.

280,79

10. Za rewersem prywatnym dnia drugiego stycznia tysiąc osiemset czterdziestego roku przez spadkodawcę wystawionym pożyczyl tenże u Setafiny Piotrowskiej, podaje sumę rubli srebrnych trzysta, czyli złotych polskich dwa tysiące listami zastawnymi białymi nowymi [...], oprócz tego należy się jeszcze teje Serafinie Piotrowskiej za dostawione

- spadkodawcy kartofle korcy sto sześćdziesiąt sześć po pół rubla rachowanych ilości rubli osiemdziesiąt trzy. 383
11. Dochodzący z masy pozostałości po niegdy Ludwiku Kuszewskim rozmaitych kwot różni wierzyciele mianowicie:
Józef Bajer we wsi Kobylany zamieszkały z trzech prywatnych rewersów w dniach 20 stycznia i 3 maja 1833 roku oraz 16 października 1841 roku wystawionych ogólnej kwoty złoty dziewięćset siedemdziesiąt osiem groszy dwadzieścia dwa, czyli rubli srebrnych sto czterdzieści sześć kopiejek osiemdziesiąt jeden. Niemniej dwóch brylantów do zrznięcia szkła. 146,81
  12. Poszukują również sukcesorowie niegdy Julianny Kłobukowskiej z rewersu przez spadkodawcę dnia 3 grudnia 1840 roku prywatnie wystawionego kwoty złotych pięćset, czyli rubli srebrnych siedemdziesiąt pięć . 75
  13. Poszukuje także Icek Cukier z Ryczywoła z rewersu prywatnego, dnia 7 września roku 1841 wystawionego, kwoty złotych polskich tysiąc, czyli rubli srebrnych półtora sta. 150
  14. Poszukuje Józef Konczyk kwoty złotych polskich pięćset czterdzieści trzy, czyli rubli srebrnych siedemdziesiąt pięć. 75
  15. Abraham i Izrael, ojciec i syn Dyamentowie stosownie do umowy prywatnej z dnia 11 października 1841 roku o ogólnych prywatnie wystawionych rewersów ogólnej kwoty w ilości złp. 3 923, czyli rubli srebrnych pięćset osiemdziesiąt ośm kopiejek pięćdziesiąt pięć 588,55
  16. Hanina Saldzman z Kozienic z rewersu prywatnego z dnia 9 listopada 1841 roku kwoty złp. 1175 czyli rubli srebrnych 176 kopiejek dwadzieścia pięć. 176,25
  17. Szmul Herszhowen i Mosiek Waitzmann z Kozienic do rewersu prywatnego z dnia 19 listopada tegoż roku kwoty złp. 1400 czyli rubli srebrnych dwieście dziesięć. 210
  18. Ci sami Mosiek Waitzmann i Szmul Herszhowen do rewersu prywatnego z dnia 20 grudnia tegoż roku rubli srebrnych sto sześćdziesiąt pięć. 165
  19. Hanina Saldzman i Mosiek Waitzmann do rewersu prywatnego z dnia 15 stycznia bieżącego roku złotych dwa tysiące, czyli rubli srebrnych trzysta. 300

20. Szmul Herszhowen i Mosiek Waitzmann do rewersu prywatnego z dnia 29 marca roku bieżącego złotych tysiąc czterdzieści, czyli rubli srebrnych sto pięćdziesiąt sześć. 156
21. Wojciech Sammer podług rewersu prywatnego za zwrotem jego wypłaconej kwoty złotych polskich pięćset dziewięć, czyli rubli srebrnych siedemdziesiąt sześć i pół. 76,50
22. Handel niegdy Kazimierza Olszewskiego za wybrane stamtąd towary podług podanego rachunku poszukuje kwoty złp. 165 gr. 7, czyli rubli srebrnych dwadzieścia cztery kopiejek siedemdziesiąt ośm i pół. 24,78 *Vi*
23. Handel Konstantego Durcy podług podanego rachunku dochodzi z masy kwoty złp. 224, czyli rubli srebrnych trzydzieści trzy kopiejek sześćdziesiąt. 33,60
24. Starozakonna Rubinowa w Radomiu na wale mieszkająca za wybrane przez niegdy Ludwika Kuszewskiego do fabryki w Bartodziejach drut i gwoździe poszukuje resztującej kwoty złp. 146, czyli rubli srebrnych dwadzieścia jeden kopiejek dziewięćdziesiąt. 21,90
25. Poszukuje P. Teresa Trzebuchowska rubli dziesięć i pół. 10,50
26. Poszukuje z masy Książd Ksawery Rogowski z Szydłowca za pozwolenie wyłamania kamieni ciosanych do budowy domu w Bartodziejach kwoty rubli piętnaście. 15
27. Starozakonny Eliasz Samberg z Kozienic z rewersu prywatnego z dnia 24 maja 1841 roku resztującej ilości złp. 200, czyli rubli srebrnych czterdzieści trzy i pół. 43,50
28. Inżynier Bankowy Żelaziewicz za zrobiony przez niego plan do ogrodu w Bartodziejach żąda wynagrodzenia rubli sto pięć. 105
29. Służący z dzierżawionych przez spadkodawcę dóbr rządowych Kobylany dochodzący i poszukujący z tej masy, mianowicie: Grzegorz parobek resztujący zasługi oraz za sukmany i w ogóle złotych sto dziewięćdziesiąt dziewięć groszy czternaście, Piotr Stachowicz złp. 6 groszy 19. Razem więc złp. dwieście sześć groszy trzy, czyli rubli srebrnych trzydzieści kopiejek dziewięćdziesiąt jeden i pół 30,9 P/2.
30. W tym miejscu W. Wiktoria Wereszczyńska podaje jeszcze od dwóch sum w powyżej umieszczonej jej ogólnej należności mieszczących

się, mianowicie od sumy hipotecznej w sukcesji po Izabeli Kuszewskiej dla stawiającej się W. Wereszczyńskiej prawem własnym i przez głowę jej matki przeszłej w ilości złp. jeden tysiąc pięćset, czyli rs. 1225 od Świętego Jana Chrzciciela roku przeszłego do dnia dzisiejszego w kwocie złp. tysiąc pięćset osiem, czyli rubli srebrnych 76, kop. 20 oraz od sumy złp. dwa tysiące sześćset dwadzieścia pięć, czyli rubli srebrnych 393. kop. 75. procent od dnia ósmego lipca 1840 roku do dnia dzisiejszego w kwocie złotych trzysta cztery, czyli rubli srebrnych 45. kop.60, razem więc procenta od tych dwóch sum podaję w ogólnej ilości złp. 612, czyli rubli srebrnych sto dwadzieścia jeden kopiejek osiemdziesiąt.

Suma tytułu XI wynosi:

121,80
12 561,26 *VA*

A oprócz tego W. Wereszczyńska zachowuje takie prawo do dalszych bieżących procentów od tych sum, niemniej do wszelkich zaległych i bieżących procentów od całej swojej z tej masy przypadającej należności — oświadcza nareszcie, że wierzitelności przez różne osoby poszukiwane w niniejszym inwentarzu nieumieszczone o tyle tylko z masy pozostałości poszukiwane być mogą, o ile ich należność prawnie udowodnioną będzie — co się zaś tyczy podawanych przez Antoninę Kuszewską wdowę dla niej należności, tych W. Wereszczyńska bynajmniej nie przyznaje, a oprócz tego żąda, aby też Antonina Kuszewska na rzetelność podać do niniejszego inwentarza prawem wymaganą przysięgę wykonała. Nareszcie odpowiedzi na wszelkie zarzuty i nieprzyznania przez Antoninę Kuszewską uczynione w oddzielnej księdze sobie zachowuje.

Antonina z Bilskich Kuszewska na podania przez W. Wereszczyńska w niniejszym inwentarzu, mianowicie pod numerem 168 umieszczone, co do produktów przez niegdy Mariannę z Witofów Kuszewską od niegdy Ludwika Kuszewskiego wybranych oświadcza, iż nie tylko wyżej umieszczone, ale jeszcze inne były wybierane, co rejestra gospodarskie wykazują, a do tego dodać jeszcze wypada pożyczone przez W. Wereszczyńskiego dziesięć kop pęków słomy i opłacony w zastępstwie masy niegdy Ludwika Kuszewskiego po niegdy jego siostrze Izabeli Kuszewskiej do kontroli skarbowej stempel kollateralny w ilości rubli srebrnych dwadzieścia dwa kopiejek trzynaście — dalej co do sum i należności jakoby W. Wiktorii Wereszczyńskiej w sukcesji po jej siostrze niegdy Izabeli Kuszewskiej, tudzież po matce Mariannie z Witofów Kuszewskiej przypadających, Antonina Kuszewska oświadczyła, że ich teraz jako przedwcześnie, to jest przed uregulowaniem spadku po niegdy Izabeli Kuszewskiej, Mariannie z Witofów Kuszewskiej i Ludwiku Kuszewskim, podawanych w wielu szczegółach dowodami nieusprawiedliwionych i owszem takowym przeciwnych przyznawać nie może

Na to znowu W. Wereszczyńska odpowiedziała, iż pożyczona słoma w ilości kop dziesięć niepłacona, ale w naturze na grunt przez współstawiającego się jej męża odstawioną będzie, nie może więc być na aktywum do masy należące rachowaną, a co się tyczy stempla kollateralnego, ten tylko od schedy Ludwika Kuszewskiego ze spadku

po Izabeli Kuszewskiej przypadający opłacony, nikogo innego ani też masy teraz ciężać nie może. Gdy zaś odpowiedź na wszelkie zarzuty Antoniny Kuszewskiej już takie powyżej W. Wereszczyńska w oddzielnej księdze zastrzegła i gdy Antonina z Bilskich Kuszewska prawem wymaganą przysięgę na rzetelność podań do niniejszego inwentarza wykonać każdego czasu zadeklarowała, a obydwie należność za spisanie niniejszego inwentarza i wypisy jego oraz papier stemplowany przynajmniej, w kwocie rubli srebrnych czterdzieści pięć i tym sposobem suma umieszczonych w tym tytule długów, czyli pasywów wynosi 12 606, 26/4

A nic już więcej do umieszczenia w niniejszym inwentarzu nie mając, bo osoby przy śmierci niegdy Ludwika Kuszewskiego obecne, przy protokole przez Sąd Pokoju Powiatu Radomskiego dnia 20 czerwca roku bieżącego spisany, prawem uregulowany przysięgę wykonały, przeto przystąpiono do zbilansowania masy w sposobie następującym.

Rekapitulacja

Tytuł I w gotowiźnie	rs. 216	kop. -
Tytuł II z precjozów	rs. 3	kop. —
Tytuł III w meblach obrazach i tym podobnych	rs. 84	kop. 70
Tytuł IV w garderobie, bieliźnie i pościeli	rs. 70	kop. 90
Tytuł V w porcelanie, fajansie, szkle itp.	rs. 17	kop. 95
Tytuł VI w miedzi, mosiądzu, cynie , blasze, itp.	rs. 20	kop. 90
Tytuł VII w sprzętach gospodarskich i zaprzęgach	rs. 130	kop. 50
Tytuł VIII w inwentarzu żywym i martwym	rs. 1 049	kop. 75
Tytuł IX w dobrach nieruchomościach	rs. 13 710	kop. -
Tytuł X w aktywach, czyli należnościach masy	rs. 306	kop. 82Vi
 Suma masy czynnej wynosi	 rs. 15 604	 kop. 52Vi

od której odtrącając pasywa, czyli długi masę obciążającą w tytule XI umieszczone w ilości rs. 12 606 kop. 26V4, pozyskuje się czystej masy czynnej rs. 2 998 kop. 26¹/₄, wyraźnie rubli srebrnych dwa tysiące dziewięćset dziewięćdziesiąt osiem kopiejek dwadzieścia sześć i pół. Po czym powyższy protokół w przytomności świadków wszelkie prawem przymioty mających Stanisława Pawłowskiego i Michała Garlickiego w Wilczej Woli powiecie kozienickim zamieszkałych, spisany, przeczytany i w dowód przyjęcia podpisany został.

Podpisy:

Antonina z Bilskich Kuszewska,
 Wiktoria z Kuszewskich Wereszczyńska,
 Jakub Wereszczyński mąż Wiktorii,
 Michał Garlicki,
 Stanisław Pawłowski,
 Michał Nalepiński - Rejent.